בס"ד

"הדף לתולדותינו"

יום ג', ב' באדר תשע"ז (28 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

*היום, **ב' באדר** לפני 31 שנה, בשנת ה'תשמ"ו (11 בפברואר 1986) - פעיל זכויות האזרח **נתן שרנסקי הגיע לישראל לאחר תקופת מאסר** של כ-9 שנים בברית המועצות.*

ציפייה בת 18 שנה. שרנסקי בעת שחרורו , בין שמעון פרס (מימין) ויצחק שמיר

הנה דבריו של שרנסקי עצמו על מה שהוא עבר...

בכל מיני תקופות לקחו ממני את ספר התהילים, וכאשר ראיתי שתנאי המאסר שלי משתפרים והבנתי שמתכוונים לשחרר אותי, שכבתי בשלג בנמל התעופה ואמרתי שאני לא זז עד שלא יחזירו לי את התהילים שלי. הם נתנו לי אותו. **זה הדבר היחיד שיצא איתי מהכלא והוא תמיד איתי**. זה הכוח שלי", כך נזכר נתן שרנסקי במעמד שחרורו מהכלא הסובייטי, לפני 31 שנה. זהו סיפורו ההרואי ומלא ההשראה של נתן שרנסקי, שהיה אסיר ציון ומסורב עלייה, ושבימים אלה יוצאת מהדורה חדשה של ספרו "**לא אירא רע**", שבו הוא מתאר את קורותיו בכלא הסובייטי.

שרנסקי בן ה־69, כיום יו"ר הסוכנות היהודית, ריצה תקופת מאסר מייסרת בת 9 שנים, רק משום שנאבק על זכותו לעלות לארץ ישראל. מולי יושב אדם חביב וחייכן, שבגילוי לב חושף פרטים מרתקים על התבגרותו ועל התקופה הקשה בכלא. הוא נולד בעיר האוקראינית דונייצק, שבה החל למעשה את מסעו אל עבר החופש.

"**גדלנו בלי לדעת שום דבר על הזהות שלנו**", מתאר שרנסקי. "לא שפה, לא מסורת, לא מילים כמו פורים או פסח, לא מילים כמו בר מצווה או ברית מילה. ידענו שאנחנו יהודים כי זה היה כתוב בתעודת הזהות של ההורים. בילדותי, המסר של ההורים שלי היה ברור: 'בגלל שאתה יהודי, שזה כמו איזושהי מחלה, אתה חייב להיות הכי טוב בלימודים. התרופה לכך שאתה יהודי היא להיות הכי טוב במקצוע שלך וכך להסתדר.'

"**ידענו** שאנחנו חיים תחת דיקטטורה. כלפי חוץ התנהגנו כפי שציפו מאיתנו, ואת הדעה האמיתית שלנו הראינו רק כלפי המשפחה. לא חשבנו על להתנגד, להילחם על הזכויות או על חופש, כי לא היה שום ערך בחיים חוץ מלשרוד. **כל זה השתנה לאחר מלחמת ששת הימים**. בשביל בריה"מ זו היתה השפלה נוראה. הם שלחו כסף, חיילים ונשק והתחילו חגיגות, ופתאום האימפריה הכי חזקה בעולם הושפלה.

"אֶלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵ-ל בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט."
מתוך פרק התהלים [פ"ב] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שלישי** בשבת
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי **ונפגעי** ישראל

יום ג', ב' באדר תשע"ז (28 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

"התחילו גינויים נגד ישראל, ובגלל שהייתי יהודי כולם קשרו אותי עם ישראל. הייתי בן 19 ולמדתי במכון גבוה ונחשב ללימודים במוסקבה, שאליו ליהודים היה קשה מאוד להתקבל. התחלתי לחשוב למה מקשרים אותי עם ישראל והתחלתי לקרוא במחתרת ספרים, שתיירים יהודים היו מביאים. פתאום גיליתי ש**אם רק אעשה סוויץ' במוח לא אהיה חלק מההיסטוריה האכזרית של האימפריה הסובייטית**, אלא שההיסטוריה שלי מתחילה לפני אלפי שנים, עוד מהיציאה ממצרים.

"**הרגשתי** שאני יכול להיות חלק מההיסטוריה הזו. גיליתי שיש עם יהודי ושיש מדינת ישראל, שמוכנה לשלוח מטוסים לקצה העולם. כמה שנים מאוחר יותר, **מבצע אנטבה** היה אירוע כל כך משמעותי. ואפילו כשבאו לעצור אותי היתה לי תמונה של יוני נתניהו על הקיר. אנטבה היה מסר כל כך חזק שמדינת ישראל תגיע גם אליך. כל זה ביחד, שיש היסטוריה, עם ומדינה, זה נתן לי כוח להיות חופשי. להגיד בפעם הראשונה משהו שהוא לא מוגבל. להגיד שאני לא רוצה להיות פה אלא ללכת לישראל".

עבד מגיל 5

ב־1968, כשהיה בן 20, החל שרנסקי לחשוב ברצינות על האפשרות לעלות לישראל: "בשלב הזה קרה עוד אירוע", הוא מפרט. "**אנדריי סחרוב**, שהיה המדען מספר 1 במדינה, כתב מכתב למנהיגים של בריה"מ, שם האשים אותם שבלי חופש מחשבה, המדע והחברה לא יתפתחו. חשבתי לעשות קריירה של מדען, כדי שאולי יהיה לי יותר חופש, וכאן ראיתי איש שהוא כבר בראש, שהרגיש שהוא חייב להגיד את האמת".

הדוגמה האישית של סחרוב וגילוי הזהות היהודית שלו הביאו את שרנסקי להחלטה כי עליו לעלות לישראל. הוא פתח בהליך עלייה ופוטר בשל כך מעבודתו. שרנסקי לא נרתע והחל להשתתף בהפגנות ולארגן אותן. הוא הפך במהירות להיות פעיל מוכר למען עליית יהודים מבריה"מ ובהמשך היה דובר של התנועה הציונית והתנועה לזכויות אדם.

הפעילות הענפה שלו גרמה לכך שהוא היה נתון למעקב צמוד של הקג"ב: "אז התחילו חקירות. חברים שלי הוציאו את השם שלי מפנקס הטלפונים שלהם. זה כאילו משתנה לרעה, אבל פתאום הרגשתי חופשי להגיד את מה שחשבתי. **נגמרו החיים של העבד שהתחלתי מגיל 5**, שהבנתי כילד שצריך לעשות מה שכולם עושים.

"**הרגשתי חופשי** להיאבק על הזכויות שלי ואחר כך גם על זכויות של יהודים אחרים. כך הפכתי מהר מאוד מפעיל צעיר שמארגן הפגנות, למי שמארגן קשר עם עיתונאים ועם ארגונים יהודיים. הייתי נפגש עם עיתונאים, ומכיוון שאנשי הקג"ב היו תמיד נוכחים השתמשתי בקודים, כדי להעביר להם מתי ואיפה ההפגנות, כדי שידווחו".

"אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵ-ל בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט."
מתוך פרק התהלים [פ"ב] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום <u>שלישי</u> בשבת
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ג', ב' באדר תשע"ז (28 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ההפגנות עוררו את דעת הקהל של יהדות העולם וכך ממשלות אנגליה וארה"ב החלו ללחוץ על בריה"מ במטרה לאפשר ליהודים לעלות לישראל. במקביל, הלחץ של השלטונות הסובייטיים על שרנסקי הלך וגבר. הקג"ב האזין לשיחות הטלפון שלו וניתק אותן כאשר תוכן השיחה לא היה לרוחו, וגם עצר אותו כמה פעמים. אחד המעצרים זכור לשרנסקי במיוחד: "**בגיל 26 החלטתי לעשות ברית מילה**. היתה מתוכננת לנו הפגנה למחרת במוסקבה. לא רציתי לבטל אותה אז **הלכתי להפגנה יום אחרי ברית המילה**, ושם נעצרתי ל־15 יום".

במהלך אחת הפעילויות למען ישראל והציונות, שרנסקי הצעיר נפגש עם אביטל, רעייתו לעתיד. הפעילים נפגשו ליד בית כנסת במוסקבה ושרנסקי ניסה להחתים את העוברים והשבים על תרומת דם לחיילי צה"ל: "פתאום באה בחורה, שקראו לה **נטאשה**. זו היתה אהבה ממבט ראשון. הרגשתי שאני חייב לעשות עליה רושם. לידי עמד איש קג"ב ואמרתי לו: 'אנחנו תורמים דם לצה"ל. אתה מוכן לתרום?' זה או משהו אחר השפיע עליה וכאן התחיל סיפור האהבה שלנו.

"**הייתי כבר סירובניק** ולא נתנו לי לצאת, והיא עדיין לא היתה מוכרת לשלטונות. החלטנו שנעשה חופה סמלית במוסקבה. ב־1974, יום אחרי שיצאתי מבית סוהר, היתה לנו החופה ובקושי היה לנו מניין. **למחרת היא עלתה לישראל**. הייתי בטוח שבעוד כמה חודשים נהיה ביחד, אבל זה לקח 12 שנה".

התקוות של שרנסקי לעלות לישראל ולהתאחד עם רעייתו הפכו רחוקות ונראו כמעט בלתי אפשריות, לאור פעילותו הנמרצת למען עליית יהודים מבריה"מ. "היה לי אז פתגם הודי שאהבתי: '**כאשר אתה רוכב על הנמר, הדבר המסוכן ביותר הוא לעצור**'. היה לי ברור שברגע שארד מתשומת הלב הבינלאומית, הקג"ב יעלים אותי, כי מבחינתם חציתי הרבה קווים אדומים. אבל הייתי איש חופשי ומאוחר יותר גם בבית הסוהר הרגשתי חופשי".

<u>שחמט סימולטני</u>

ב־1977 שרנסקי נעצר והואשם על ידי השלטונות הסובייטיים בחשד לבגידה במולדת, בעזרה למדינות קפיטליסטיות נגד בריה"מ ובריגול לטובת ארה"ב, עבירה שפסק הדין שלה עלול היה להיות הוצאה להורג. "הזהירו אותי כל הזמן שאם לא אשתף פעולה יוציאו אותי להורג. הם רצו שאערוך מסיבת עיתונאים ואגיד שהם צודקים ואנחנו טועים. ניסו לתת לי עורך דין שלהם, אבל סירבתי והם לא הסכימו לעורך דין מטעמי. **לכן ייצגתי את עצמי**.

"**היו שנה וחצי של חקירות**. הבנתי שהמטרה שלי צריכה להיות **להישאר איש חופשי**, כי זה מה שנותן ערך לחיים. העדפתי את זה מאשר להיות עבד סובייטי. המטרה שלי היתה לא לתת להם לשבור

"אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵ-ל בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט."
מתוך פרק התהלים [פ"ב] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **<u>שלישי</u>** בשבת
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!
הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ו**נפגעי** ישראל

יום ג', ב' באדר תשע"ז (28 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

אותי ולקחת ממני את החופש שלי. הזכרתי לעצמי ש**אני חלק ממאבק היסטורי** גדול ואת האחריות שיש עלי."

במשך כשנה וחצי היה שרנסקי עצור בכלא לפורטובו לפני שנשפט והועבר לתנאי כליאה קשים בהרבה במטרה לשבור את גופו ורוחו. האמונה בצדקת הרעיון הציוני ואהבתו לישראל חיזקו את שרנסקי, שדאג להבהיר לחוקריו בדרכים שונות כי משימתם לא תצלח: "אהבתי לספר לחוקרים שלי בדיחות על ברז'נייב, שהיה מנהיג סובייטי, והיו עליו בדיחות מצחיקות מאוד. אני צחקתי עליו והחוקרים כמעט התפוצצו מצחוק, אבל היו חייבים להביע זעם וצעקו עלי שרק על זה אפשר להוציא אותי להורג. אמרתי להם, 'אתם רוצים לצחוק ולא יכולים. אתם בבית סוהר ולא אני'. **לא היה לי מה להפסיד**."

בתקופה זו החל מאבק למען שרנסקי בהובלת רעייתו **אביטל**, שיזמה הפגנות ברחבי העולם. ביולי 1978 נערך לו משפט בן 5 ימים ובסיומו שרנסקי נשא דברים והעביר מסר חד: "**לעם שלי ולאשתי אני אומר 'לשנה הבאה בירושלים', ולשופטים אני אומר, 'כל תפקידכם הוא להצהיר על מה שכבר הוחלט אז אין לי מה להגיד לכם**'". אחרי הדברים האלה נגזרו עליו 13 שנות מאסר.

"**העבירו אותי** לבתי כלא באוראל במערכת של עבודות כפייה. במשך 405 יום הייתי בצינוק צר מימדים. היה קר שם מאוד. קיבלתי שלוש כוסות מים חמים ושלוש פרוסות לחם ביום. הם רצו להכריח אותי להגיד שהם צודקים. הייתי פעם 130 יום רצוף בצינוק. התעלפתי, הם לקחו אותי החוצה ואז החזירו אותי לצינוק. כל הזמן הזה **הזכרתי לעצמי את המטרה הגדולה שלי**.

"**גם היו לי שני דברים** שהעסיקו אותי. אני יודע לשחק **שחמט** בראש. זה ההובי שלי. החלום שלי בתור ילד היה להיות אלוף שחמט עולמי. ידעתי לשחק סימולטני עם כמה אנשים. בבית הסוהר היתה לזה חשיבות. **שיחקתי אלפי משחקי שחמט בראש וניצחתי כל הזמן**. המטרה שלהם היתה שבמשך הזמן האסיר בצינוק מידרדר אינטלקטואלית **ואני דווקא התחזקתי**. היה לי דבר נוסף. מילדות אנשים לא אהבו שהייתי שר. חודש וחצי לפני מעצרי למדתי את השיר '**כל העולם כולו גשר צר מאוד, והעיקר לא לפחד כלל**'. בצינוק שרתי את זה וצעקתי. זה היה המקום ששרתי בו יותר מבכל מקום אחר. הסוהרים לא הבינו מה זה וכעסו עלי".

במהלך שהותו בגולאג, בזמן שבו היה חנוכה, אחד החברים שהיה נגר **הכין עבורו חנוכייה**: "הדלקתי נרות ואחרי יומיים החרימו לי את החנוכייה והתחלתי שביתת רעב. התברר שמנהל בית הסוהר רצה שאפסיק את שביתת הרעב כי היתה משלחת ממוסקבה. זה היה **היום האחרון של חנוכה** והוא הציע לי להפסיק את שביתת הרעב. ביקשתי את החנוכייה, ובגלל שהוא לא רצה שאחגוג עם אסירים אחרים **אמרתי לו שאחגוג את חנוכה איתו**. הוא הסכים.

"**אמרתי לו לשים כובע ולהגיד בסוף 'אמן'**. הדלקתי נרות, **המצאתי ברכה בעברית פשוטה, שיבוא יום ונדליק נרות חנוכה בירושלים עם אשתי, וכל האויבים שלנו ישמעו את התפילות שלנו ויגידו 'אמן', ואז הוא אמר 'אמן'**. זה הפך לבדיחה של כל המחנה והכניסו אותי לכלא על זה.

"אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵ-ל בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט."
מתוך פרק התהלים [פ"ב] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שלישי** בשבת
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ג', ב' באדר תשע"ז (28 בפברואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

"**אין ספק** שללא תשומת הלב העולמית והפעילות של אשתי, שגייסה את כל מנהיגי העולם, היו נותנים לי למות. במשך יותר משנה לא נתנו לי לכתוב מכתבים והראו לי מכתב של אמא שלי שהיתה חולה. אז עשיתי שביתת רעב של 110 יום. הייתי קרוב מאוד למוות. **ברגע האחרון הם נתנו לי לכתוב לאמא שלי**. היו תקופות בכלא שחשבתי שאני יכול למות, אבל הרגשתי שזה הייעוד והחופש שלי".

<u>זיג־זג אל החופש</u>

במהלך התקופה שבה היה בכלא הסובייטי, שרנסקי לא היה עם אסירי ציון נוספים, אבל היו מקרים שבהם אסירי ציון אחרים שהו בתא סמוך: "יצרנו קשר באמצעות מורס. זה היה מורכב כי הייתי צריך להסתכל על הדלת כדי לראות שהשומר לא מגיע וגם לקבל מאסיר הציון השני סימן שהוא קיבל את ההודעה. על כל אות קיבלתי אישור מהצד השני. ברוסית יש מילים ארוכות. **לקח לי יום להעביר מסר דרך מורס**.

"**הדרך הכי טובה** והכי מסוכנת לתקשר היא דרך האסלה. **הוצאנו את המים מהאסלה בסמרטוט והכנסנו את הראש עמוק וכך היינו מדברים. זה יותר טוב מפלאפון כי יש קליטה כל הזמן**. היה זמן בין המשמרות שהיה יותר בטוח. באחד הימים **יוסף מנדלביץ'**, שגם היה אסיר ציון, העביר לי מסר שלפי החישובים שלו היום זה יום הזיכרון. **בזמן שחשבנו שהיה 11 בבוקר בירושלים עמדנו דקת דומייה**.

"**בערב** בהחלפת המשמרות, יום הזיכרון הפך ליום העצמאות. שנינו נשאנו נאומים ואמרנו שיבוא יום ונחגוג את יום העצמאות בירושלים. חגגתי מאז הרבה ימי עצמאות והייתי בהרבה טקסים בתור שר ובסוכנות היהודית. **טקס מרגש כל כך לא היה לי אף פעם בחיים**. זה היה חזק כל כך מבחינת הקשר עם העם היהודי כולו".

סיפור מרתק נוסף קשור לספר תהילים שהעבירה לו רעייתו אביטל לפני מאסרו: "את רוב המילים בספר לא הכרתי. לא הבנתי שום דבר וזה גם בכתב קטן מאוד. אחרי שעצרו אותי ספר התהילים היה ברשימת החפצים שלי. דרשתי לקבל אותו **ואחרי שלוש שנים נתנו לי אותו עם מכתב שאבא שלי נפטר**. החלטתי שאנסה לקרוא אותו עד שאבין. בגלל שהייתי מתמטיקאי ולמדתי לוגיקה קישרתי בין מילים וגם לא ידעתי איפה מסתיים כל משפט. השוויתי עם כל מיני צירופים.

"אחרי 10 ימים הבנתי משפט: '**גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי**'. זה היה עוצמתי מאוד". במעמד שחרורו ב־1986 על גשר גליניקה, בין גרמניה המזרחית למערבית, **אנשי הקג"ב הורו לו ללכת ישר על הגשר**. שרנסקי, שביקש להביע התנגדות לכל הוראה של המשטר הסובייטי, החליט ללכת בזיג־זג כל הדרך אל החופש. [<u>מקור</u>]

"אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת-אֵ-ל בְּקֶרֶב אֱלֹקִים יִשְׁפֹּט."
מתוך פרק התהלים [פ"ב] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום <u>שלישי</u> בשבת
בשִׂמחה ובטוּב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!
הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי **ונפגעי** ישראל